

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.7.2024.331821>

Кузик В. В.

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського Національної академії наук України. Доктор філософії мистецтва, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник відділу музикознавства та етномузикології (Київ, Україна).

Kuzyk, Valentyna. Maksym Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. Candidate of Art Studies (PhD), Senior Researcher at the Department of Musicology and Musical Ethnology (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0110-6937>

© Кузик В. В., 2024.

valentynakuzyk@gmail.com

**«УКРАЇНИ СЛАВА СТАНЕ ПОМІЖ НАРОДАМИ» —
САКРАЛЬНА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ГІМНУ
УКРАЇНИ**

**“THE GLORY OF UKRAINE
WILL RISE AMONG NATIONS” — THE SACRED ESSENCE
OF THE STATE ANTHEM OF UKRAINE**

Незадовго до відзначення 32-ї річниці Дня незалежності України у вітчизняних засобах масової інформації вкотре промайнула звістка, що Центр світової спадщини ЮНЕСКО визнав Державний український гімн найкращим у світі — *the Best National Anthem in the World* — за чотирма показниками: загальна милозвучність, гармонійний синтез музичного та вербального складників, оригінальність і цілісність форми твору. Загалом, до рейтингу було залучено державні гімни 193 країн світу, з-поміж яких і такі всесвітньо знані як великобританський «*God Save the King*», американський

«*O say can you see*» та французька «Марсельєза» («*La Marseillaise*»). Ця інформація спонукала мене написати окрему музикознавчу розвідку про музично-поетичний зміст нашого національного гімну та «заарканити» (тобто вловити) його мелодичну лінію і перевести її в графічну площину: **audioline** → **graphicline**.

До історії створення гімну України, його пасіонарної долі зверталися відомі дослідники — історик Володимир Трембіцький [2003], літературознавці Федір Погребенник [1992] і Дмитро Чередниченко [2005], музикознавець Олександр Зелінський [2001]. Та, на мою думку, найбільш ґрунтовно її розкрила видатна музикознавиця, знана дослідниця життя і творчості Михайла Вербицького, незабутня Марія Загайкевич, яка 2006 року написала окрему книжечку «Державний гімн України. Популярний історичний нарис» [Загайкевич, 1998; 2006].

Поява гімну на історичному обрії ще бездержавного, але вже національно свідомого українства була знаковою, символічною і навіть дещо містичною. Адже у вирії тих революційно-демократичних зрушень 1860-х років на східних землях Європи (про що не зазначалося у жодному історичному підручнику тоталітарної доби) склалась така непередбачувана ситуація, коли вірші Павла Чубинського, поета, історика і народознавця, створені 1862 року в Наддніпрянській Україні, були надруковані (без зазначення автора) в Галичині у львівському віснику «Мета» (1863, № 4) в добірці поезій самого Т. Шевченка. А на музику ці рядки поклав священик, хоровий диригент і композитор-аматор із Перемишлянського краю Михайло Вербицький. Варто звернути окрему увагу, що автори гімну були підданими двох різних імперій, розмежовані державними кордонами із суттєво відмінними нормами суспільно-політичного життя кожної.

Перший шкіц твору М. Вербицький написав для голосу в супроводі гітари (музика був вправним гітаристом) та одразу ж здійснив хорову розкладку на чотири голоси. Її, як патріотичну пісню, співали в Перемишлі ще в 1863–1864 роках.

Пісня поширювалася і вже 1864 року прозвучала у Львові зі сцени «Руської бесіди» у п'єсі «Запорожці» Кароля Гейнча (Гінча). Неймовірний успіх вона мала у першому в Перемишлі концерті, присвяченому Тарасові Шевченку (березень 1865).

А тепер звертаю увагу на містичний штрих: уперше патріотичну пісню «Ще не вмерла Україна» за редакцією Анатолія Вахнянина та Порфирія Бажанського було опубліковано у Львові у збірці «Кобзар» 1885 року. І того ж року, у тому ж Львові вперше було надруковано «Молитву. Гімн на жіночі голоси» Миколи Лисенка на слова Олександра Кониського, який визнаємо другим духовним / сакральним гімном України. Символічно, що за велемудрим роздумом всіма шанованої пані Історії, українству й світові було хронологічно одночасно представлено в публікаціях два дорогоцінні символи української нації.

З утворенням Української Народної Республіки уряд країни 1918 року затвердив хор «Ще не вмерла Україна» Державним Гімном. Після 1920 року з мандрами Українського національного хору під орудою Олександра Кошиця цей гімн став знаним у багатьох країнах Європи й Америки. Але в самій Україні за радянських часів гімн було заборонено, за його спів можна було втратити свободу й життя. Хоча політична роль і звучання гімну поверталися під час проголошення Карпатської України (1939) та відновлення Української державності (Львів, червень 1941). Зрештою, 24 серпня 1991 року після прочитання «Акту проголошення незалежності України» гімн «Ще не вмерла Україна» прозвучав і у Верховній раді України (думаю, що в багатьох патріотично налаштованих людей, які бачили це по телебаченню, викликало здивування й почуття гіркоти, як мало хто з народних депутатів, присутніх у залі, підхопили спів Українського народного хору імені Григорія Верьовки під орудою Анатолія Авдієвського, розміщеного на балконі). У тривожні дні Революції Гідності 2014 року «голосом українського гімну» став відомий співак, народний артист України Олександр Пономарьов, а від часу урочистостей з нагоди 30-річчя

України та в годину кривавого протистояння з північним ворогом цей наспів набрав могутнього звучання у виконанні «Дзідзьо» — популярного співака Михайла Хоми. Сьогодні ситуація докорінно змінилася — цей гімн живе в серцях українців, воїнів, ветеранів, юнаків і малечі. Його спів надиhaє до спротиву ворогові, наповнює груди почуттями свободи й переможності.

А що ж до заявленого аркану *audioline* → *graphicline*? Я розробила інструментарій, у якому чотири типи такого вловлювання / «заарканення»: два основні — Меандр і Манда́ла; два похідні — Вільна і Синтетична форми. Відповідно до цього інструментарію, Гімн «Ще не вмерла України» (нова редакція тексту) найвідповідніше розглядати за методикою Мандали, що будується за аналогію з графіками Полярної системи координат (лінії нотоносія утворюють кола диска, а тактові риси стають радіусами). Графічна лінія (схема 1) ґрунтується на мелодиці твору (див. нотний додаток). Узяла найбільш уживаний варіант; на жаль, нині є кілька мелодичних версій, особливо відчутні відхилення у кадансових зонах). Текстова / вербальна основа розподіляється за трьома елементами, у кожному об'єднано два поетичні рядки. **Перший:** «Ще не вмерла України ні слава, ні воля. / Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля» — цей елемент міститься в центрі ядра диску (зелений колір). **Другий:** «Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці, / Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці» — середина диску (ноти виписуються відповідно до звуковисотності, колір помаранчевий).

Третій елемент, по суті, — рефрен / приспів повторений двічі: «Душу й тіло ми положим за нашу свободу, / І покажем, що ми, браття, козацького роду». Для зафарбування цього елемента використала синій колір. Зауважу, я не дублювала мелодію (хоча, можливо, будуть охочі це зробити, вітаю!), адже утворена **трійця**, думаю, найбільш логічна за креативними задумами поета і композитора (схема 2).

Перший елемент

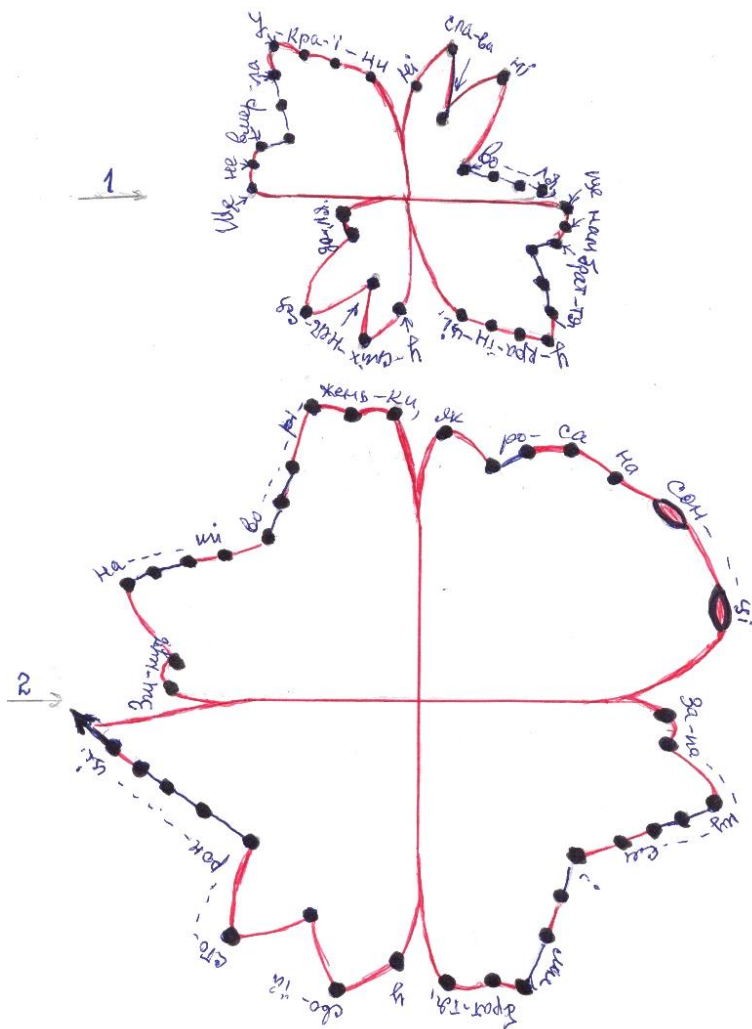
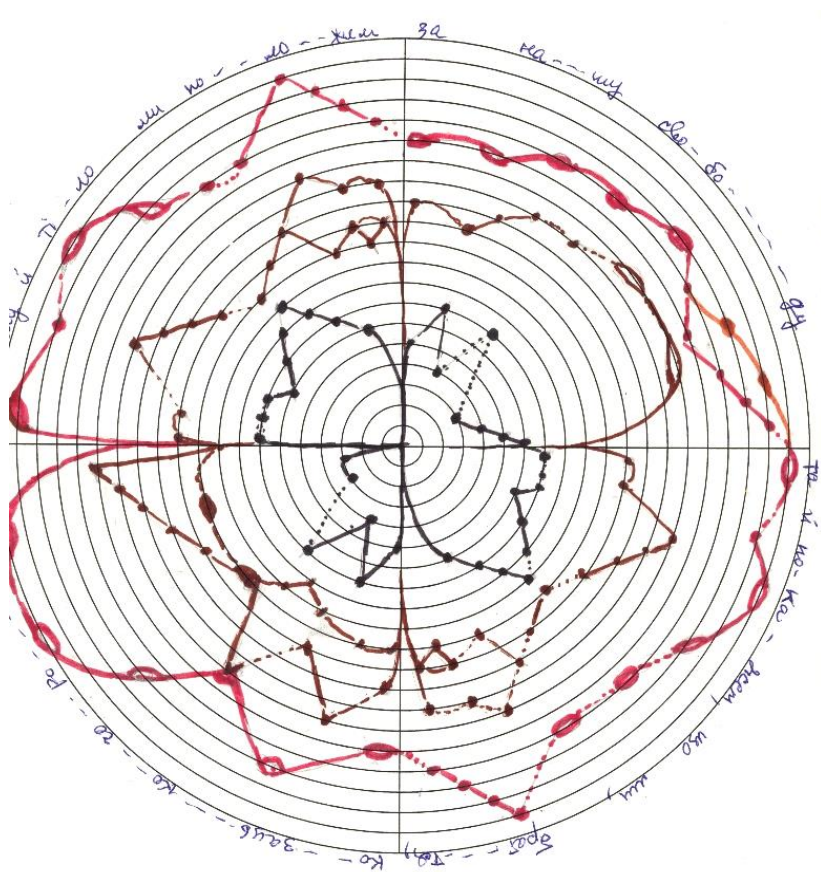

Схема 2

Другий елемент

Визначивши всі елементи на площині диска, вбачаємо, що Мандала Гімну утворює дивовижну сакральну квітку в опуклій красі її розкритих пелюсток. Ця квітка з яскравого вінка тих квітів-самоцвітів, що несуть у собі життєдайну силу первісної енергії планетарного буття, дарують благо, вселяють почуття гармонії людини й природи, людини й всесвіту (схема 3).

Третій елемент

Нотний додаток

Варіант для дво-триголосного хору:

Ще не вмер - ла У - кра-ї - ни ні сла - ва, ні во - ля,
 ще нам, брат - тя у - кра-їн - ці, у - сміх - не - ться до - ля!
 Заги - нуть на - ші во - рі - жень - ки, як ро - са на сон - ці!
 За - па - ну - см і ми, брат - тя, у сво - їй сто - рон - ці!
 Ду - шу й ті - ло ми по - ло - жим за на - шу сво - бо - ду,
 та й по - ка - жем, що ми, брат - тя, ко - заць - ко - го ро - ду! // ро - ду!

Список використаної літератури

1. Загайкевич М. П. Державний гімн України. Популярний історичний нарис. Київ : Муз. Україна, 2006. 56 с.
2. Загайкевич М. П. Михайло Вербицький. Сторінки Життя і творчості. Львів, 1998. 148 с.
3. Зелінський О. С. Редакції гімну «Ще не вмерла Україна» в старих рукописах та першоджерелах. *Musika Galiciana*. Львів, 2001. Т. 6. с. 257–307.
4. Погребенник Ф. П. Українські пісні-гімни. Київ : Знання, 1992. 64 с.
5. Трембіцький В. Національний гімн «Ще не вмерла Україна...» та інші гімнові пісні : посібник. Вид. 2-ге перероб. і доп.. Львів : Наукове тов. ім. Шевченка, 2003. 174 с.
6. Чередніченко Д. С. Павло Чубинський. Київ : Альтернативи, 2005. 374 с.